KLIEM U ĠHIDUT IT-TFAL

(*Studju Folkloristiku ta'* Ġ. CASSAR PULLICINO)

IL-ĦAJJA tal-bniedem titqassam f'bosta żmenijiet, u kull żmien jista' jservi ta' studju sew għax-xjenzat kif ukoll għas-soċjologu u l-filosfu. Barra dawn, kull żmien iqanqal ukoll l-interess tal-folklorista li bit-tiftix tiegħu jasal biex jara l-ħajja maqsuma f'tant perijodi, kull wieħed bil-folklore tiegħu magħżul għalih miż-żmenijiet l-oħra ta' qablu jew ta' warajh. Imma qabel kull żmien ieħor tal-ħajja jiġi dak tat-torbija u ż-żgħurija —fi kliem ieħor, id-dinja ċkejkna u sabiħa tat-tfulija. U ma' din id-dinja, żgħira u magħluqa fil-wisa' u l-ħsieb, beħsiebna nduru dawra f'din il-kitba tagħna.

Għedna li dan iż-żmien huwa sabiħ. Sejjaħnielu sabiħ għax huwa żmien il-logħob u żmien iċ-ċajt, żmien it-tixjir tal-bandla, tal-"Ħaġa Moħġaġa", taż-żibeġ u l-boċċi u l-ħabel u l-baliun. Huwa wkoll żmien il-ħrejjef u fost l-eroj u l-persunaġġi li l-aktar isaħħruna jidhru slaten u prinċipessi, ulied in-nies għorrief, tfal boloh bħal Ġaħan, kif ukoll draguni u għasafar igħannu. Imma mhux fuq dawn irridu nitkellmu hawnhekk. Hawnhekk irridu nsemmu ħwejjeġ li aktarx mhumiex daqshekk magħrufin; għalhekk fost is-soġġetti tagħna sa nagħżlu dawk l-ewwel ilħna,. onomatopejċi u mtennija, li tlissen it-tarbija għall-ewwel darba, it-taqbil ħafif ta' waqt il-logħob, il-kliem tal-qalb bejn l-ommijiet u l-ulied, il-versi li jgħannulhom sabiex jorqdu u t-talb li jgħallmuhom fil-għaxija qabel ma jidħlu fis-sodda. U s-siwi ta' dan kollu, fil-fehma tagħna, qiegħed hawn : li t-tfulija tidher bħal f'mera f'dan il-materjal tal-folklore u ħafna minn dan il-għerf bla miktub huwa fdal u fl-istess ħin xhieda ta' kemm it-tradizzjoni tixħet l-egħruq tagħha wkoll fit-tfal iż-żgħar.

Għall-ħsieb ta' dan l-artiklu niġbru dan il-materjal taħt tliet irjus: (*a*) kliem tan-nieqa; (*b*) taqbil, qasir jew twil, waqt il-logħob; (*ċ*) talb u taħnin tat-tfal. Imma qabel ma nibdew inġibu l-eżempji li ġbarna, jaqbel kieku nagħtu xi tagħrif kif beda u mexa 'l quddiem l-istudju ta' din il-fergħa tal-folklore f'Malta, li nsemmu xi karatteristiċi ta' din il-letteratura tradizzjonali li f'kull żmien tintiret bil-fomm mit-tfal Maltin, kif ukoll xi forom grammatikali li huma waħedhom fl-ilsien Malti.

Jinħtieġ ingħidu mill-ewwel li ftit li xejn inġabar materjal

ta' din ix-xorta minna l-Maltin. Huwa minnu li Agius De Soldanis (1712-1770) fid-dizzjunarju manuskritt li ħalla (Bibl. MS. 142) kif ukoll fid-dizzjunarji ta' M. A. Vassalli (1796), G. B. Falzon (1882), u A. E. Caruana (1903), insibu 'l hawn u 'l hinn xi kelmiet li jaqgħu taħt dan l-artiklu. Imma dan il-kliem, li huma sejħu "voci infantili" jew "puerili" ma ngabarx bi ħsieb ta' studju folkloristiku. Kien biss għall-aħħar tas-seklu li għadda li l-Prof. L. Bonelli ħareġ għadd ġmielu ta' kliem tan-nieqa fis-"Saggi del Folklore dell'isola di Malta" (Palermo, 1895), u xi ħaġa oħra fid-"Dialetto Maltese" (Archivio Gottologico Italiano —Torino 1891-1907), fit-taqsima tal-vokabularju Malti ta' nisel Rumanz. Qabel dan, Annibale Preca kien kiteb xi ħaġa fuq "il linguaggio dei bambini" fil-ktieb tiegħu "Saggio intorno alla Lingua Maltese come affine dell'Ebraico" (Malta, 1880, pp. 57-59). Fl-1932, imbagħad, deher il-ktieb "Maltese Folk-tales" ta' Mrs. L. Galea u Miss Margaret Murray li kien fih ukoll lista ta' kliem tat-trabi (1). Dan għal dik li hi "baby language". Dwar it-taqbil tat-tfal ta' waqt il-logħob, ingħidu aħna dawk li jibdew *Darba kien hawn sultan* jew *Pizzi pizzi kanna*, kien ħareġ xi ftit minnhom il-Professur Tedesk Hans Stumme fl-aħħar tal-ktieb *Maltesische Studien* — Leipzig 1904. F'din il-ħidma Patri Manwel Magri ma jistax jingħadd mal-kontributuri għal din il-fergħa ta' studju, għax kien ta ruħu għal xogħol ieħor. Kien intefa' għall-qwiel tax-xhur u l-istaġuni u għall-ġbir tal-ħrejjef qodma ta' misserijietna li llum għoddhom intilfu. Għadda bosta żmien qabel ma żdied xi ftit materjal ġdid. Għax kien fl-1931 meta ħarġu fil-"Malti" xi talbiet u taħnin qadim li jinsabu fit-tradizzjoni Maltija imma le fil-kotba tat-talb li jimxu fl-idejn. Kienu ħames biċċiet miġbura bejniethom minn Marju Agius u Ninu Cremona. Dan ta' l-aħħar irnexxielu jiġbor it-taħnina jew "ninna nanna" li dari l-ommijiet kienu jgħannu biex iraqqdu t-trabi. Kif igħidilna Cremona, din it-taħnina kien semagħha minn Ħal Tarxien, minn għand waħda ta' 70 sena, omm wieħed ħaddiem ix-xatt li jiena niftakru tajjeb tiela' minn quddiemna lejn Ħal Tarxien biċ-ċurniena fuq dahru u b'misluta waħda f'widintu x-xellugija! Kienet biċċa xogħol għax illum, għalkemm għamilt li stajt biex nara nerġax insib min jafha, lil ħadd ma sibt li jiftakar iżjed mill-ewwel erba' versi li jibdew

1. Dan l-artikolu kien diġà miktub meta fil-*Berqa* tal-1 ta' Awissu, 1945, dehret lista qasira ta' kliem it-tfal miġbura minn G. Bonavia.

"*Orqod, ibni, orqod — qalb il-ward u l-ġiżimin*". Il-Prof. L. Bonelli li diġà semmejna ġabar ħames strofi minnha, li kien ħareġ fl-1895 fis-"Saggi del Folklore dell'Isola di Malta", imma Cremona ġabar disa' strofi li flimkien mal-ħamsa ta' Bonelli ħareġ fil-"Malti" ta' Marzu, 1931.

Dan huwa kull ma nġabar fuq dan is-suġġett hawn Malta. Kif jidher mill-ewwel, kien għad fadal numru kbir ta' kliem li aħna sejjaħna "tan-nieqa", kien għad fadal it-taqbil ta' waqt il-logħob u xi talb ieħor ħafif li jingħad mit-tfal iż-żgħar. Għaldaqshekk, flimkien ma' dak li nġabar m'għand ta' qabli, beħsiebni nġib hawnhekk dak li ġbart jien, biex, ukoll jekk ma jkunx kompit sa barra, jibqa' bħal mera ta' żmien it-tfulija Maltija bix-xbihat u x-xewqat żgħar tagħha.

F'dan it-taħnin u t-taqbil, kif ukoll fil-lingwaġġ tan-nieqa, niltaqgħu ma' kliem li ma jidher imkien ieħor fil-lsien Malti. Huwa kliem li jew għandu forma grammatikali li ntesiet jew inkella li fih innifsu ma jagħmelx sens u qiegħed biss fil-folklore biex jaqbel ma' kelma oħra u hekk jagħmel ħoss sabiħ fil-widna. Ta' dawn ta' l-aħħar nagħtu eżempji bħal *kulaċi* (2) biex taqbel ma' *paċi*, *buzzu* ma' *sulluzzu*, *una* ma' *peduna*, *mentna* ma' *ċentna*, *basinna* ma' *sinna*, *żinżen* ma' *tiben*, *baqrambù* ma' *x'kilt illum* u oħrajn. Imma aktar mir-rima hija l-assonanza li niltaqgħu magħha fit-taqbil popolari, jiġifieri taqbil mibni fuq xebh il-vokali biss.

Mal-kliem qadim jew ta' forma grammatikali aktarx minsija nagħtu *bur*, *ġanbomblu*, *tiġan* u *xituta*. Din ta' l-aħħar l-iktar li hi importanti għax tixħet dawl ġdid fuq forma minsija taddiminutiv Malti. Għax għad fadal xi kliem diminutivi fil-Malti, li aktarx dejjem ikun kliem tat-trabi, u li l-karatteristika tiegħu hija l-vokali *u* twila bejn l-aħħar żewġ konsonanti li aktarx ikunu l-istess. Xi daqqiet din l-*u* ġġiegħel l-aħħar konsonanti tal-kelma ewlenija ittenni ruħha u tieħu d-desinenza tal-femminil. Barra *xituta* minn *xita*, insemmu ta' l-istess għamla *żaqquqa* minn *żaqq*, *qarnuna* minn *qarn*, *ġeduda* minn *ġidja* u forom oħra bl-*u* bħal *ċkejkuna*, *bedudu*, *bażużu*, *qarquċa*, *qarmuċa*.

Għal dak li hu tifsir ta' kliem, imbagħad, niltaqgħu ma' tifsiriet ġodda wkoll. Hekk, il-kelma *Bambin*, li għall-biċċa l-kbira minna qiegħda flok l-Iben t'Alla (Il Bambino), għat-tfal

2. *Kulaċi* aktarx huwa kunjom Sqalli li għadu jinsab Għawdex f'isem ta' triq, il-Munxar—Triq Kulaċi.

iż-żgħar tfisser ukoll *il-knisja* (eż. Mort il-bambin) jew fl-irħula *qassis* (eż. Buslu idejh il-Bambin). U din tal-qassis tfakkarni wkoll li f'Għawdex it-tfal, kif ukoll il-kbar, għadhom isejħu l-qassis "ziju"—xhieda tal-midħla u r-rabta li hemm bejn ir-raħħalin emmiena u r-ragħajja ta' Kristu, jew, kif igħidu oħrajn, għax Għawdex in-nies huma hekk ftit li kull familja għandha xi qassis jiġi minnha, mill-qrib jew mill-bogħod.

La semmejna l-kelma midħla jkollna nieqfu ftit fuq is-*subject matter* ta' din il-fergħa tal-folklore Malti, li fiha nfisha hija t-tifsira ta' ħwejjeġ li t-tfal huma midħla tagħhom. Għax ara, fost l-oħrajn, insibu l-*pastizzi* u l-*ħabbtejn*, il-*ġuġu*, il-*għeneb mhux misjur*, il-*kelb tal-kaċċatur*, il-granċ u l-ħut u l-qtates, in-nagħġa li *mis-suf tagħha tagħmel qmis*, il-mogħża *li ttina l-ħalib*, it-*tuttu* ta' Sidor li fuqu jeħodna San Girgor u d-*dgħajsa gawwitta*. Hwejjeġ li jimlew il-fantasija ta' kull tifel, sew Malti kemm ukoll ta' ġens ieħor. U għal kull okkażżjoni t-tfal isibu t-taqbila : jekk inhi x-xita u x-xemx iridu bilfors igħidu li "twieled Tork" u jridu jsemmu xi versi mqabblin biex il-fenomenu jkun sħiħ. Jekk wara li jitlewmu żewġt itfal jagħmlu paċi mhux kulħadd jiswa xorta waħda biex iseddaq il-ħbiberija ġdida. Trid tkun "il-Madonna fuq rasi" jew "Kristu fuq l-altar" "biex "ibierek it-tfal żgħar". Għax it-tfal fl-innoċenza tagħhom iqisu 'l kulħadd tfal daqshom u bħalhom.

Element qawwi li niltaqgħu miegħu fil-kliem tan-nieqa u t-taqbil ta' waqt il-logħob hija l-*onomatopeja*, jiġifieri magħmul fuq ix-xebh tal-ħsejjes. Imma barra dawn insibu sillabi mtennija jew imtellta bl-effett ta' rima. Huma kliem ta' bejn il-ġenituri u t-tfal ċkejknin li jingħadu ta' kull jum fid-djar u barra t-triq, kliem li għat-tfal ifisser ħaġa li aħna nfissru b'kelma oħra. Kif igħid il-Professur Ġ. Aquilina f'*lecture* mogħti lill-istudenti ta' l-Università, "*The Science of Language*" : "F'din il-lingwa ċkejkna u sentimentali (baby language) il-vokabularju huwa speċjali, ħafif, aktarx onomatopejku u, meta l-kliem tiflih fonetikament, tara li huwa maħdum hekk li t-tarbija tista' titgħallmu bl-iċken sforz."

Fuq l-istess suġġett Ninu Cremona (*Folklore u Lsien Malti* 1944, p. 10) kiteb hekk : "Kliem it-trabi huwa iktarx magħmul minn sillabi mtennijin b'konsonanti tax-xoffa, u tal-gerżuma qatt; b'konsonanti dentali meta t-tarbija tkun tellgħet is-snien : *Bumbu, barbar, abba, bobba, bambu, pappa, mimmi, ninni*, u mbagħad ukoll *vavu, tetu, tuttu, żiżi*. Bħal dawn huma l-ismijiet

imqassra vezzeġġjativi, bħal: Menu, Nenu, Fefu, Leli, Fifì, Ġoġò, li joħorġu minn proċess fonoloġiku li 'l quddiem bi nsiebni nfisser aktar fil-wisa'. Dawn il-kelmiet huma mfasslin fuq dawk ta' ilsna oħra ewropej, l-iktar Sqallin u Toskani u dan l-aħħar Ingliżi." U tabilħaqq! Il-biċċa l-kbira fih ilħna u sillabi mtennija li t-tarbija titgħallimhom malajr u li l-ħoss tagħhom għandu effett kbir fuq iż-żgħar. U għalhekk mhux għax boloh l-ommijiet u l-qraba jgħallmu dan il-kliem lil uliedhom! Għax leħen donnu jrid jinstema' darbtejn jew tlieta biex isir ifisser xi ħaġa għat-tarbija! Għalhekk, l-ewwel kelma li toħroġ tkun *ma-ma* jew *tà-tà*, jew kliem ieħor bħal *bum-bu*, *bar-bar*, *kuk-ka*, *kuk-ku-kuk-ku*, *ġin-ġa*, *ġu-ġu*, eċċ. Huma kliem sempliċi, imma fis-sempliċità tagħhom jagħmlu l-pedament li fuqu jinbena l-ilsien mitkellem mill-irġiel u n-nisa talpajjiż. F'dan is-sens nistgħu nxebbhuhom ukoll ma' dak il-kliem l-ieħor sempliċi u onomatopejku li ssib f'kull ilsien, kliem li l-bniedem sawwar meta kien għadu fit-tfulija tal-ġrajja tiegħu fid-dinja biex bih fisser il-ħsejjes tal-irjieħ, tax-xita nieżla, il-weġgħat u l-ferħ u l-ħsus l-oħra tal-qalb. Qegħdin ingħidu għal kliem bħal *venven*, *ħaxwex*, *fer-fer*, *waħwaħ*, *ċaqċaq*, *fexfex*, *ċafċaf*, *lablab*, *werwer*, *kexkex*, *pespes*, *qaħqaħ*, eċċ.

Sa fejn nista' ngħid s'issa, il-kliem tat-trabi u tat-tfal bejn wieħed u ieħor issibu kullimkien xorta waħda fl-irħula tagħna u fost il-kotra li tgħammar ġol-ibliet. Imma tajjeb ukoll infakkru li fost il-klassi pulita ta' l-ibliet, u l-ista' tgħid in-nies kollha ta' Tas-Sliema, il-kliem tat-trabi bil-Malti qed jitwarrab u floku dieħel ieħor imsawwar mill-Ingliż li mhux dejjem jaqbel mal-*baby language* ta' l-Ingliżi. Hija l-*baby language* Ingliża ta' Malta! Hekk fejn għall-kotra tal-Maltin il-kelb huwa *tetu* u l-qattus *pejxu*, għat-tfal ta' dawn il-flien dawn huma *doggie* u *pussy*. Kliem ieħor bħal dawn li smajt jien minn Tas-Sliema huma *milky* għall-ħalib, *horsey* flok *tuttu*, *fixxi* flok ħuta, *piggy* għal qażquż u *moony* għall-qamar.

Il-forma tad-djalogu fit-taqbil ta' waqt il-logħob u fit-talb insibuha mħaddma b'mod sempliċi, skond il-moħħ u l-gosti tat-tfal. Imma b'danakollu għandu effett xorta waħda fuq min jisma'. Għax ħu fit-taħnina li ġabar Cremona, x'effett għandu d-djalogu bejn il-Madonna (il-Matri) u binha Ġesù li ma jistax jorqod għax jiftakar fil-ġrajja tal-Passjoni—fil-musmar u x-xugaman! Idejat sempliċi, imma oħrajn bħalhom ġie li kienu l-lehma għal kitba kbira u poeżija l-aktar ġenwina. Fil-logħba sabiħa

tal-kavalier "il-paxxatore" li jmur "in giro in giro ngella" ifittex tifla sabiħa biex jixtrilha rigal, insibu wkoll id-djalogu, bejn żewġ ringieli tfal, li jingħad waqt li t-tfal ta' kull naħa jersqu 'l quddiem u jerġgħu lura id f'id.

Semmejna l-influwenza ġdida Ingliża li dieħla f'din il-fergħa tal-Folkore Malti. Imma barra din kellna fl-imgħoddi oħrajn minn artijiet barranin, l-iktar minn Sqallija. Ħafna kliem, sew mill-ħoss kif ukoll mis-sura u mit-tifsira tiegħu jidher li mhux ta' nisel Malti u nsibu bħalu fi Sqallija. Hekk il-*banni bannozzi* tagħna taqbel ma' *manu manuzzi* ta' l-Isqallin u s-*sulluzzu buzzu* tagħna mat-taqbila Sqallija "*suggiuzzu suggiuzzeddu*". Naslu biex ingħidu li hemm influwenza Sqallija mhux biss għax il-kliem jixxiebah fil-ħoss imma wkoll għax is-sens jaqbel fit-tnejn. Hekk, meta ngħidu fil-*banni bannozzi* "*Ara ġej it-tata ġej—bil-pastizzi u bil-ħabbtejn*", fi Sqallija jgħidu "*Veni lu tata, puta la mpuwa 'nta la cannata*", fejn naraw divrenzja biss f'li hemmhekk it-*tata* jġib l-inbid ġol-qannata u hawn Malta jġib il-pastizzi. L-istess tas-sulluzzu. Fil-versjoni Maltija u Sqallija t-tfal li jkollhom is-sulluzzu jitolbuh jitlaq minn fuqhom u jmur fuq xi ħadd ieħor li jħobbu!

Imma mhux it-taqbil kollu ssibu mxerred xorta waħda fl-ibliet u rħula tagħna. Meta dan it-taqbil ma juri l-ebda influwenza barranija jista' jkun li nsibuh f'raħal u mhux f'ieħor għax ikun nisel dak ir-raħal stess, jiġifieri jkun issawwar minn xi wieħed li joqgħod hemm u baqa' jintiret f'dak ir-raħal biss bla ma għadda għal irħula oħra. Imma oħrajn li juru influwenzi barranin u fl-istess ħin issibhom imxerrdin ma' Malta u Għawdex iġagħluna nitħassbu kif ħaġa li mid-dehra ma tkunx twieldet Malta setgħet tixtered daqshekk u tqabbad għeruqha fit-tradizzjoni Maltija. Qegħdin ingħidu l-iktar għal taqbiliet tat-tfal bħal dik tal-Paxxatore *in giro ngella*, l-oħra li tibda *Pizzi, pizzi kanna Dolores ta' Sant'Anna*, jew l-oħra *Siamo sette Kavaljere putrecille*. Huma dawn taqbiliet li tismagħhom kullimkien f'Malta. Imma jekk mhumiex Maltin, kif daħlu Malta?

Igħidulek uħud li ġew minn Sqallija ma' sefturi nisa li kienu jidħlu qaddejja man-nies għonja tagħna fiż-żmien l-imgħoddi. Imma għandna niftakru li dari n-nobbli kienu maqtugħin mill-kotra aktar mil-lum, u għalhekk kif setgħu dawn it-taqbiliet igħaddu u jidħlu qalb il-poplu l-wistani u l-baxx? Ħaġa oħra: wieħed jistenna li ħwejjeġ bħal dawn igħaddu minn isfel għal fuq, u mhux minn fuq għal isfel. Ukoll jekk dawn il-qad-

dejja nisa Sqallin wara tħalltu mal-irġiel tagħna u ġiebu fid-dinja wlied Maltin, kemm setgħu kienu biex ħallew warajhom tradizzjoni hekk qawwija? Jekk illum in-nobbli u l-għonja tassew jingħaddu, wisq inqas kien hawn familji bis-seftura Sqallija fi żmien l-Ordni jew qabel!

Teorija oħra hi li ġibuhom magħhom il-ħafna Sqallin u barranin oħra li kienu hawn Malta jew bħala banavolji jew bħala baħrin fuq ix-xwieni, nies tax-xogħol fil-bini tal-belt Valletta, suldati, eċċ., li wara żmien tħalltu u żżewġu man-nisa tagħna. Il-kummerċ u t-traffiku li kellna ma' Sqallija, dari iżjed millum, seta' wkoll kellu x'jaqsam ma' din l-immigrazzjoni ta' kliem u ta' idejat. Imma tgħid kienu l-irġiel li daħħlu Malta l-kliem tat-trabi u t-taqbil ta' waqt il-logħob? Għax dan aktarx ikun xogħol in-nisa milli xogħol tar-rġiel. Kienet x'kienet, hija ħaġa tqila tgħid kif saru dawn *it-transfers* minn art għal oħra. U anqas ma tinżel malajr din tal-misserijiet Sqallin, għax kieku kien hekk ikollna ngħidu li qabel dak iż-żmien konna tant maqtugħin għalina Malta li anqas biss kellna taqbil u kliem minn din ix-xorta dak iż-żmien.

Għalhekk mhux għalkemm taqbad u tgħid kif daħlet Malta dik ix-xi ħaġa li tinsab f'art oħra. Fil-każ tagħna, qabel naslu biex ingħidu dan, jeħtieġ li bla ebda passjoni nifhmu li influwenza Sqallija kellna ma' tul il-ġrajja twila tagħna, imma li influwenza Sqallija ma tfissirx influwenza Taljana għax imqar mill-istorja naraw li l-ġrajja ta' Sqallija iktar taqbel ma' tagħna milli ma' ta' l-Italja. U meta naslu sa hawn inkunu nistgħu ninxteħtu għax-xogħol ta' studju mqabbel bejn il-folklore Sqalli u Malti u naraw x'hemm li jinsab fit-tnejn li jista' jkun li żżewġ pajjiżi ħadu minn art oħra fl-imgħoddi. Għax kultant l-iktar xebh ċar issibu fejn l-anqas tistennieh. U mhux bizzejjed li ssib l-istess ħaġa Malta u Sqallija biex tgħid li aħna ħadnieha minn hemm. Jista' jkun li aħna u huma ħadnieha minn għand xi ħadd ieħor bħalma huma l-Għarab meta kienu fl-aqwa tagħhom, jew qabel dawn, il-Feniċi. Għax ġie li niltaqgħu ma' tixbih fuq ix-xtajta tal-Afrika u fis-Sirja. Eżempju ta' taqbila Maltija li tixbah lil waħda Għarbija tal-Liban hija dik li tibda: "Baqrambù — x'kilt il-lum? — Kejla ful! — Xi xrobt fuqha? — Bajda friska!" li taqbel fix-xejra u fir-ritmu ma' dik mogħtija bħala nota fil-ktieb ta' Feghalie "Syntaxe des Parlers Arabes Actuels du Liban" (p. 467) li maqluba għall-Malti, tgħid hekk:

"Fejn kont il-bieraħ?
Għand oħti mselħa!
X'temgħetek?
Ġobna mielħa!" (3)

Imma jkun aħjar għalina li għalissa flok ma noqogħdu nintilfu fuq influwenzi Sqallin jew Semitiċi, infittxu li nżidu ma' dak li ġa hemm miġbur u nħallu x-xogħol ta' studju mqabbel għal żmien li għad irid jiġi. Issa naħseb li għedna iżjed milli messna fuq din il-biċċa u għalhekk jaqbel ingħaddu għall-materjal li ġbarna.

(Fadal)